

รัฐไทยกับการจัดการศึกษาภาคเอกชน ทางเลือกที่ดีกว่าหรือมายาคติ?

ณิชาภัทร์ กิจเจริญ

บทนำ

ภาพเคลื่อนไหวจากกล้องวงจรปิดที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของครูในโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งใช้ความรุนแรงต่อนักเรียนอนุบาลในชั้นเรียนทั้งทุติ ป้ายยาที่บริเวณดวงตาจนทำให้เกิดอาการแสบร้อน ไข้สูง ดำขนาดใหญ่คลุมศีรษะ ตลอดจนให้อดน้ำอดอาหาร ท่ามกลางความเพิกเฉยของครูคนอื่น ๆ ในชั้นเรียนจนดูราวกับว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นสถานการณ์ธรรมดาทั่วไปไม่ใช่เรื่องผิดปกติ คลิปวิดีโอดังกล่าวถูกส่งต่อกันในโลกออนไลน์อย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดกระแสความไม่พอใจอย่างมากต่อครูและโรงเรียน¹

ความจริงแล้วเหตุการณ์ความรุนแรงในโรงเรียนไม่ว่าจะเกิดจากครูกระทำต่อนักเรียน หรือนักเรียนกระทำต่อตนเองไม่ใช่สิ่งแปลกปลอมในสังคมไทย โดยเฉพาะกรณีการกระทำรุนแรงของครูต่อนักเรียน รูปแบบของการลงโทษหรือสั่งสอนในประเทศไทยมีให้เห็นกันอยู่เสมอเป็นระยะ ๆ เฉพาะในปี พ.ศ. 2563 นี้เอง ข่าวการลงโทษนักเรียนอย่างรุนแรงมีให้เห็นหลายกรณี ตัวอย่างเช่น ในเดือนมกราคมมีข่าวรายงานถึงกรณีครูพละจากโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทำการลงโทษโดยการตีนักเรียนชั้น ม.1 และ ม.2 จำนวนกว่า 20 คนด้วยไม้เรียวขนาดใหญ่จนเป็นเหตุให้นักเรียนได้รับบาดเจ็บพร้อมด่าทอด้วยคำหยาบคาย² ต้นเดือนกันยายนข่าวการเสียชีวิตของนักเรียนชายอายุ 13 ปีที่จังหวัดสมุทรสงคราม หลังจากถูกครูทำโทษให้ลุกนั่งกว่า 100 ครั้งเนื่องจากไม่ทำงานส่งตามกำหนด แพทย์ชันสูตรพบว่าเป็นการเสียชีวิตจากอาการกล้ามเนื้อหัวใจเต้นผิดปกติ³ นอกจากนี้ยังมีกรณีครูสั่งทำโทษนักเรียนหญิงชั้น ม.3 ในจังหวัดปทุมธานี โดยให้ลุกนั่ง 100 ครั้ง จนนักเรียนได้รับบาดเจ็บจนถึงขั้นเดินไม่ได้ยาวนานกว่า 2 เดือนจากอาการเอ็นอักเสบบริเวณขา⁴

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้หยิบยกมาข้างต้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น ยังไม่รวมถึงเหตุการณ์อีกจำนวนมากที่ไม่ถูกพูดถึง ไม่ได้ตกเป็นข่าว หรือไม่แม้แต่จะมีผู้รับรู้และยังเกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน ณ สถานศึกษาที่ใดที่หนึ่งในขณะที่ผู้อ่านกำลังอ่านบทความนี้

¹ “โซเชี่ยลแชร์ คลิปนาที่ปวดใจของคนเป็นพ่อแม่ ครูจุ่มทำร้ายเด็กอนุบาล 3 ขวบ,” Matichon Online, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564, https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_2366633.

² “เจอแล้วครูตี.ร.!! แม่จูงมือลูกสาวแจ้งความครูพละ ร.ร.เชียงรายน้อยฯ ตีลูกบาดเจ็บ-ด่าสารเลว,” Matichon Online, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564, https://www.matichon.co.th/education/news_1896132.

³ “เปิดไทม์ไลน์ ร.ร.ลงโทษ น.ร.ลุกนั่งสลัดขา 100 ครั้ง จนเสียชีวิต,” Matichon Online, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564, https://www.matichon.co.th/education/news_2338726.

⁴ “แฉ ครูโหดสั่งทำโทษลุกนั่ง 100 ครั้ง จนเด็กเส้นเอ็นอักเสบ เดินไม่ได้กว่า 2 เดือน,” Kapook Highlight, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564, <https://highlight.kapook.com/view/206771>.

ทุกครั้งเมื่อเกิดเหตุการณ์ในลักษณะดังกล่าว กระแสสังคมมักมุ่งโจมตี ด่าทอไปยังตัวบุคคล ไม่ว่าจะเป็นครูหรือผู้บริหารโรงเรียน จริงอยู่ที่คนเหล่านี้สมควรที่จะตกเป็นเป้าของความไม่พอใจ และไม่แปลกที่จะต้องตกเป็นเป้าหมายในการประณามก่อนเป็นอันดับต้น ๆ หากแต่บุคคลเหล่านี้ไม่ควรเป็นเพียงสิ่งเดียวในปัญหาที่ได้รับกระแสความสนใจจากสังคม การอธิบายปัญหาความรุนแรงในสถานศึกษาว่าเป็นปัญหาเรื่องความชั่วร้ายของบุคคลซึ่งอาจไม่ใช่คำอธิบายที่ควรจะจบอยู่เพียงเท่านั้น คำอธิบายว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาเชิงจริยธรรมอาจไม่ใช่คำอธิบายถึงสาเหตุที่มาของเรื่องดังกล่าวได้ทั้งหมด หากแต่ควรมีการตั้งคำถามที่ใหญ่ขึ้น โดยการตั้งคำถามถึงตัวระบบและโครงสร้างของการจัดการศึกษา

อีกประเด็นที่น่าสนใจในกรณีดังกล่าวคือ ขบวนการทำร้ายร่างกายเด็กอนุบาลที่กำลังเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อยู่ในขณะนี้ เป็นกรณีที่เกิดขึ้นในโรงเรียนเอกชน ตามความเชื่อเดิมนั้น โรงเรียนเอกชนเป็นสถานศึกษาที่มีความแตกต่างจากสถานศึกษาทั่วไปส่วนใหญ่ของรัฐ ผู้ปกครองจำนวนหนึ่งยินยอมเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากต่อปีเพื่อซื้อบริการทางการศึกษาที่ดีให้แก่บุตรหลานของตนเอง ดังนั้นการบริการการศึกษาของสถานศึกษาเอกชนมักถูกคาดหวังให้มีบริการที่ดีเหนือไปกว่าสถานศึกษาของรัฐ กรณีดังกล่าวได้ทำลายมายาคติข้างต้นไปอย่างสิ้นเชิง โดยเป็นการทำให้เห็นว่า แม้จะเป็นโรงเรียนเอกชนแต่ก็ไม่สามารถให้ความไว้วางใจถึงระบบการจัดการทั้งเรื่องความปลอดภัยของนักเรียน และคุณภาพในการจัดการศึกษาได้เลย

บทความนี้จึงเป็นบทความเชิงสำรวจถึงมาตรการและนโยบายของรัฐในการจัดการศึกษาในรูปแบบสถานศึกษาเอกชน ซึ่งยังเป็นพื้นที่ที่ตกลสำรวจในดินแดนอันกว้างใหญ่ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยเป็นความพยายามเบื้องต้นในการทำความเข้าใจการจัดการควบคุม กำกับดูแลสถานศึกษาเอกชนในประเทศไทยโดยรัฐ

ในด้านคุณภาพการจัดการศึกษาจะพบว่ามีอีกหนึ่งประเด็นที่สืบเนื่องจากกรณีคลิปการทำร้ายร่างกายนักเรียน กล่าวคือเมื่อทำการสืบสวนพบว่า ครูในโรงเรียนเอกชนแห่งที่เกิดกรณีดังกล่าวเป็นครูที่ไม่มีใบประกอบวิชาชีพในครอบครอง รวมถึงเมื่อมีการตรวจสอบครูในโรงเรียนดังกล่าวจำนวนทั้งสิ้นกว่า 400 คน เป็นครูผู้ถือใบประกอบวิชาชีพเพียง 98 คนเท่านั้น⁵ รวมถึงครูชาวต่างชาติซึ่งไม่มีใบอนุญาตสำหรับการทำงานในประเทศไทยอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นมีความซับซ้อนมากกว่าแค่เรื่องการทำร้ายร่างกายเด็กหรือเรื่องจริยธรรมความเป็นครู หากแต่ยังนำไปสู่การรื้อค้นและตั้งคำถามต่อระบบการจัดการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาเอกชนในประเทศไทยว่า ที่ผ่านมารัฐไทยมีมาตรการในการกำกับดูแลหรือควบคุมโรงเรียนในรูปแบบเอกชนอย่างไร

⁵ “อึ้ง! ผลตรวจสอบครูสารสาสน์วิเทศฯ 400 คน มีใบประกอบวิชาชีพแค่ 98 จ่อฟ้องเอาผิด ขยายผลตรวจ ร.ร.เอกชนทั่วประเทศ,” MGR Online, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564, <https://mgronline.com/qol/detail/9630000100982>.

โรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนรัฐ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนแบ่งรูปแบบการจัดการศึกษาในรูปแบบสถานศึกษาเอกชนในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบหลัก ๆ ได้แก่ โรงเรียนในระบบ และโรงเรียนนอกระบบ⁶

โรงเรียนในระบบ หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบมีหลักสูตร ระยะเวลา มีการวัดผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขต่อการสำเร็จการศึกษาของผู้เรียน โรงเรียนในระบบแบ่งออกเป็น 3 ประเภทด้วยกันคือ โรงเรียนสามัญศึกษา ซึ่งจัดการศึกษาในระดับเตรียมอนุบาลไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอาชีวศึกษาจัดการศึกษาสำหรับหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และโรงเรียนนานาชาติ คือโรงเรียนที่จัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรการศึกษาจากต่างประเทศที่ไม่ใช่หลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนนอกระบบ หมายถึง โรงเรียนที่มีความยืดหยุ่นและความเฉพาะด้านในการวัดประเมินผลเพื่อให้จบการศึกษา เช่น โรงเรียนด้านพลศึกษา โรงเรียนสอนนาฏศิลป์และศิลปะ โรงเรียนสอนศาสนา อาทิ โรงเรียนปอเนาะ รวมไปถึงโรงเรียนที่ไม่จำเป็นต้องมีการวัดและประเมินผลในการจบการศึกษาอย่าง โรงเรียนกวดวิชา

ประวัติศาสตร์โรงเรียนเอกชนหรือโรงเรียนราษฎร์ในประเทศไทยนั้นนับว่ายาวนานมาก แต่การก่อรูปของโรงเรียนเอกชนที่มีระบบการจัดการศึกษาในฐานะโรงเรียนแห่งแรกในประเทศไทยเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2395 โดยคณะมิชชันนารีชาวอเมริกัน ปัจจุบันคือโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย แนวคิดการเกิดโรงเรียนเอกชนเกิดจากการจัดการศึกษาในลักษณะสถานศึกษาในขณะนั้นมีอยู่อย่างจำกัด และมีไว้เฉพาะสำหรับบุคคลชั้นเจ้านายและบุตรหลานข้าราชการชั้นสูงเท่านั้น⁷ โรงเรียนเอกชนแห่งแรกจึงถือกำเนิดขึ้น เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาให้กับประชาชนทั่วไป

ในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นโยบายส่งเสริมการศึกษาของคณะราษฎรทำให้โรงเรียนเอกชนในประเทศไทยขยายตัวขึ้นเป็นจำนวนมาก หนึ่งในนโยบายที่ทำให้กิจการโรงเรียนเอกชนขยายจำนวนขึ้นคือการที่รัฐมอบเงินอุดหนุนให้กับโรงเรียนเอกชนในการดำเนินกิจการบางส่วน ซึ่งเริ่มในปี พ.ศ. 2480 แม้สถานศึกษาเอกชนจะลดจำนวนลงเนื่องจากผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ต่อมา

⁶ “ประเภทของโรงเรียนเอกชน,” สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564, <https://sites.google.com/site/prachasampan56/prapheth-khxng-rongreiy-n-xekchn>.

⁷ “ประวัติโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน,” Bangkok Christian College, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564, <http://www.bcc.ac.th/2019/history.html>.

จำนวนโรงเรียนเอกชนในประเทศไทยก็กลับมาเพิ่มจำนวนขึ้น ปัจจุบันโรงเรียนเอกชนในประเทศไทยมี จำนวนกว่า 12,705 แห่ง และมีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 3,537,148 คนทั่วประเทศ⁸

การจัดการศึกษาในสถานศึกษาเอกชนจัดว่าเป็นธุรกิจประเภทส่งเสริมกิจการของรัฐในแง่ของการช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐในการให้บริการด้านการศึกษา อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภคในยุคที่การศึกษาเป็นสินค้าชนิดหนึ่งในระบอบทุนนิยม เช่นเดียวกับสินค้าชนิดอื่น ๆ ในตลาด การศึกษามีตัวเลือกให้ผู้บริโภคเลือกซื้อได้หลากหลายตามกำลังและความเหมาะสม ไม่ว่าจะในรูปแบบโรงเรียนเอกชนแบบนานาชาติมีค่าเทอมอยู่ที่ 200,000 ไปจนถึง 1,000,000 บาท โรงเรียนเอกชนแบบสองภาษาหรือ English Program ที่มีค่าใช้จ่ายอยู่ที่ 20,000 ไปจนถึง 100,000 บาทต่อเทอม และโรงเรียนเอกชนทั่วไปซึ่งค่าใช้จ่ายมีตั้งแต่่น้อยไปจนถึงมาก

โรงเรียนนานาชาติเป็นรูปแบบโรงเรียนที่อิงหลังสูตรจากต่างประเทศโดยไม่ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนลักษณะนี้จะเน้นการใช้ภาษาต่างชาติในการเรียนการสอนแทบทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2560 มีรายงานว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการเติบโตของธุรกิจโรงเรียนนานาชาติสูงที่สุดในภูมิภาคอาเซียน โดยเติบโตถึงร้อยละ 18-20 ในหนึ่งปี⁹ ปัจจุบันประเทศไทยมีโรงเรียนนานาชาติทั้งสิ้น 175 แห่ง และจำนวน 2 ใน 3 ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร

โรงเรียนประเภทถัดมา ซึ่งเป็นประเภทที่อยู่ตรงกลางระหว่างโรงเรียนนานาชาติกับโรงเรียนเอกชนสามัญทั่วไปคือโรงเรียนในรูปแบบ English Program โรงเรียนรูปแบบดังกล่าวเกิดขึ้นในปี 2536 โดยการริเริ่มของโรงเรียนสารสาสน์พิทยา ต่อมาได้ก่อตั้งเป็นโรงเรียนสำหรับจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ English Program โดยเฉพาะและใช้ชื่อว่า โรงเรียนสารสาสน์เอกตรา หลักสูตรการเรียนการสอนดังกล่าวนี้ ได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการในปี พ.ศ. 2538 โรงเรียนเอกชนโครงการ English Program มีผลประกอบการที่ดีและได้รับการตอบรับอย่างดีจากผู้ปกครองจนทำให้โรงเรียนในเครือสารสาสน์ขยายสาขาทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดเกือบ 50 แห่งในปัจจุบัน¹⁰

⁸ “ข้อมูลจากร่างแผนพัฒนาการศึกษาเอกชนปี 2560-2564,” สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564, <file:///C:/Users/Administrator/Downloads/opeccplan%202017-2021.pdf>.

⁹ “ธุรกิจบริการการศึกษานานาชาติ,” สำนักพัฒนาและส่งเสริมธุรกิจบริการ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564, https://www.ditp.go.th/contents_attach/211456/211456.pdf.

¹⁰ “ประวัติโรงเรียนสารสาสน์เอกตรา,” Sarasa Ektra School, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564, <https://www.ektra.ac.th/ektraWeb/History.html>.

ความ ‘ตรงกลาง’ ของประเทศและประชากร

แนวคิดเรื่องกับดักรายได้ปานกลาง (Middle-income Trap) ถูกนำเสนอโดยนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ Indermit S. Gill และ Homi Kharas¹¹ ในปี ค.ศ. 2006 คำว่า “กับดักรายได้ปานกลาง” ที่ถูกเสนอขึ้นในตอนแรกนั้นใช้อธิบายถึงประเทศจำนวนมากโดยเฉพาะในทวีปเอเชียและลาตินอเมริกา ที่ติดอยู่ภายใต้การพัฒนาเศรษฐกิจที่หยุดนิ่งและขาดเสถียรภาพ โดยสถานการณ์เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศในกลุ่มที่ติดกับดักรายได้ปานกลางคือการไม่สามารถพัฒนาจากความเป็นประเทศในกลุ่มรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศในกลุ่มรายได้สูง และจากปี ค.ศ. 2006 ที่ Gill และ Kharas ได้เสนอแนวคิดนี้เป็นต้นมา ความน่ากังวลคือประเทศจำนวนมากเดินหน้าเข้าสู่การติดกับดักดังกล่าว โดยไม่สามารถยกระดับตัวเองขึ้นเป็นประเทศที่มีรายได้ระดับสูงได้

อย่างไรก็ตาม Gill และ Kharas ขยายความในงานชิ้นต่อไปของพวกเขาว่า การที่ประเทศติดอยู่ภายใต้กับดักรายได้ปานกลางนั้นไม่ได้หมายความว่าจะมีแนวโน้มที่จะต้องติดอยู่ในกับดักนี้ตลอดไป หากแต่คำอธิบายนี้สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางของรัฐบาลในประเทศต่าง ๆ ที่จะวางรากฐานนโยบายโดยเฉพาะนโยบายเศรษฐกิจให้ลดทอนปัญหาการติดกับดักรายได้ปานกลาง ตลอดจนวางนโยบายให้ประเทศของตนสามารถออกจากการเป็นประเทศที่ตกอยู่ใน ภาวะกับดักรายได้ปานกลาง¹²

หากเราเชื่อคำอธิบายโดย Gill และ Kharas โดยมองว่าประเทศไทยเราเป็นประเทศที่ติดกับดักรายได้ปานกลางโดยพิจารณาจากมูลค่าเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศไทยที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องยาวนานส่งผลให้ปัจจุบันประเทศไทยถูกจัดอยู่ในประเทศที่มีประชากรเป็นชนชั้นกลางมีจำนวนสูงสุดของ ประชากรประเภทต่าง ๆ¹³ การเติบโตของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในประเทศไทยสร้างชนชั้นกลางจำนวนมากให้มี กำลังใช้จ่ายทางเศรษฐกิจ อาจกล่าวได้ว่าการเกิดขึ้นของชนชั้นกลางไทยนั้นเป็นผลมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่ต้องการผลักดันให้ประเทศหลุดพ้นออกจากความเป็นประเทศติดกับดักรายได้ปานกลาง ถ้าทิศทางการพัฒนาของประเทศไทยที่ผ่านมาในลักษณะดังกล่าวส่งผลให้ประชากรจำนวนมากกลายเป็นชนชั้นกลาง และติดอยู่ในกับดักของความเป็นชนชั้นกลาง ผลของการพัฒนาในลักษณะดังกล่าวที่พยายามนำพาประเทศหลุดพ้นจากความก้ำกึ่ง และความเป็นตรงกลางของสิ่งหนึ่ง ไปสู่ความเป็นตรง

¹¹ Indermit Singh Gill and Homi J. Kharas. *An East Asian Renaissance: Ideas for Economic Growth* (Washington, DC: International Bank for Reconstruction and Development/World Bank, 2007).

¹² Indermit S. Gill and Homi Kharas. *The Middle-Income Trap Turns Ten* (Washington D.C.: The World Bank, 2015).

¹³ “ธนาคารโลก หั่น GDP ไทยปี 63 ติดลบ 5% ชี้นชนชั้นกลางจนวนลง คาดเศรษฐกิจไทยกลับมาโตตามปกติกลางปี 65 เน้นขยายมาตรการช่วยกลุ่มเปราะบาง,” Thai Publica, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564, <https://thaipublica.org/2020/06/worldbank-thailand-economic-monitor-report-sees-gdp-2020-minus-5-percent/>.

กลางของอีกสิ่งซึ่งก็คือนำพาให้ชนชั้นกลางที่ถูกพัฒนาขึ้นโดยระบบเศรษฐกิจติดอยู่กับดักของความเป็นชนชั้นกลางในตัวเองไปเสียแล้ว

ทางเลือกที่ดีกว่าหรือมายาคติ?

ท่ามกลางแนวทางต่างๆ ที่ถูกเสนอโดยนักวิชาการเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก การให้การศึกษาเพื่อพัฒนาประชากรของประเทศเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญยิ่งต่อการหลุดพ้นจากประเทศติดกับดักรายได้ปานกลาง นโยบายการศึกษาไทยในช่วงหลายทศวรรษมุ่งเน้นการขยายตัวเชิงปริมาณเช่นการเพิ่มจำนวนโรงเรียน การส่งเสริมธุรกิจการศึกษาเอกชนเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนไทยสามารถเข้าถึงการศึกษได้อย่างเท่าเทียม วาทกรรมเรื่องความเท่าเทียมทางการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพประชากรของประเทศด้านการศึกษากลายเป็นคำหลักคำใหญ่ที่พบเห็นกันได้ทั่วไป หากพิจารณาการเข้าถึงการศึกษาในลักษณะนี้ให้ลึกลงไปถึงเชิงคุณภาพ อาจได้มุมมองที่ต่างออกไป อาทิประเด็นของการศึกษาเอกชนที่ได้นำเสนอไว้เบื้องต้นว่าเดิมเคยมีความเชื่อที่ว่า ‘โรงเรียนเอกชนย่อมดีกว่าโรงเรียนรัฐ’ แต่จากหลาย ๆ กรณีที่ผ่านมาทำให้ต้องทบทวนวิธีคิดเช่นนี้ใหม่หรือไม่

จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนเอกชนนั้นเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีประเภทและความซับซ้อนสูง หากแต่นโยบายและการจัดการของรัฐต่อโรงเรียนเอกชนนี้ยังขาดความชัดเจน เป็นอีกดินแดนหนึ่งของระบบการศึกษาที่ยังตกสำรวจ แม้จะมีข้อกำหนดเชิงรูปแบบได้แก่กฎหมายและพระราชบัญญัติต่าง ๆ มาครอบไว้ แต่ในเชิงเนื้อหาอาจกล่าวได้ว่ายังไม่เห็นภาพการจัดการของรัฐในการควบคุม กำกับ ดูแลกิจการโรงเรียนเอกชนอย่างชัดเจนเท่าที่ควร จากกรณีการทำร้ายร่างกายเด็กอนุบาลที่เกิดขึ้นมีประเด็นที่สะท้อนที่มากไปกว่าเรื่องของความโหดร้ายทารุณของเหตุการณ์

สิ่งที่สะท้อนชัดในประเด็นแรกคือ เกิดการตั้งคำถามว่าหรือการเกิดขึ้นของโรงเรียน English Program เป็นทางเลือกใหม่ที่เป็น ‘ตรงกลาง’ ของชนชั้นกลางระดับล่างที่มีกำลังพอที่จะไม่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาล แต่ก็ไม่ได้มีกำลังพอที่จะส่งเข้าเรียนในโรงเรียนนานาชาติ ในทางตรงกันข้ามเรากลับพบว่าการเข้าเรียนในโรงเรียนนานาชาตินั้นแทบไม่มีกรณีอื้อฉาวหรือแม้แต่ข้อเสียในการจัดการศึกษา หรือหากมีก็แต่น้อย (ข้อเสียด้านราคาอาจไม่ใช่ประเด็นสำหรับผู้ปกครองที่มีกำลังส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนนานาชาติ) การเติบโตของธุรกิจโรงเรียนเอกชนและโรงเรียนในรูปแบบ English Program นั้นสัมพันธ์กับอัตราคนจนในประเทศไทยที่ลดลงและอัตราชนชั้นกลางที่เพิ่มขึ้น แน่แน่นอนว่าการเป็นชนชั้นกลางนั้นหมายถึงการมีรายได้เพียงพอในระดับหนึ่งที่จะเข้าถึงสินค้าและบริการที่ถูกเลือกมาอย่างพิถีพิถันมากกว่าเดิมในแต่ละช่วงรายได้ที่เพิ่มขึ้น การศึกษาเองก็กลายเป็นหนึ่งในสินค้าที่ชนชั้นกลางเลือกซื้ออย่างประณีตมากขึ้นตามกำลังทรัพย์ ทำให้อาจมองได้ว่าการศึกษาเอกชนอาจเป็นกับดักของชนชั้นกลางโดยเฉพาะชนชั้นกลางระดับล่างที่มีความคาดหวังต่อการลงทุนด้านการศึกษาของบุตรหลานตามความสามารถแต่ในความเป็นจริงแล้วกลับพบว่าไม่ได้เป็นสิ่งที่ดีเท่าที่ตั้งความหวังไว้

งานวิจัยด้านการศึกษาและสังคมศาสตร์กระแสหลักหลายชิ้นทั่วโลกยืนยันว่า การลงทุนกับการศึกษาของบุตรหลานเพื่อการสร้างความรู้รวมไปถึงสภาพแวดล้อมที่ดีจะนำพาเด็ก ๆ เหล่านั้นไปสู่ความสำเร็จและความมั่งคั่งในอนาคต¹⁴ จึงไม่แปลกที่ผู้ปกครองจะดิ้นรนเพื่อให้บุตรหลานของตนเข้าถึงการศึกษามีคุณภาพสูงสุดเท่าที่ศักยภาพตัวเองจะทำได้ แต่หากในความเป็นจริงแล้วการศึกษาไทยอาจเป็นกรณียกเว้นของงานวิจัยจำนวนมากเรื่องการลงทุนกับการศึกษา หรือมีข้อเท็จจริงที่ต่างไปเล็กน้อยในรายละเอียด เพราะไม่ว่าจะในสถานศึกษารูปแบบใด ทั้งโรงเรียนรัฐบาล หรือโรงเรียนเอกชน ปัญหาการศึกษาทั้งในเชิงคุณภาพ และปัญหาอื่น ๆ อย่างปัญหาความรุนแรงในโรงเรียนตลอดจนปัญหาอำนาจนิยมในโรงเรียนก็ยังคงมีให้เห็นในโรงเรียนทั้งสองประเภท

ประเด็นที่สอง จากข้อข้างต้นทำให้เห็นว่า ความพยายามของรัฐที่จะลดความรุนแรงในระบบการศึกษาโดยเฉพาะความรุนแรงในการทำโทษผู้เรียนโดยการใช้กฎหมายนั้นเป็นความพยายามที่ไม่ให้ผลสำเร็จเท่าที่ควร ระเบียบว่าด้วยการลงโทษนักเรียน พ.ศ. 2548 ของกระทรวงศึกษาธิการชี้ชัดว่าการลงโทษโดยการตีนั้นถือว่าเป็นการกระทำที่มีความผิด และถึงแม้จะมีกฎระเบียบชัดเจนก็ยังมีข่าวการลงโทษโดยการตีและการลงโทษด้วยวิธีอันโหดร้ายรูปแบบอื่น ๆ ให้เห็นอยู่เสมอ การออกกฎข้อบังคับอาจไม่สำคัญเท่าการเปลี่ยนวิธีคิดในเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างครูกับนักเรียนในชั้นเรียน ตลอดจนเปลี่ยนค่านิยมเรื่อง ‘ไม่เรียวสร้างคน’ ในสังคมไทย อีกทั้งควรหันมาให้ความสำคัญกับหลักสิทธิมนุษยชนเบื้องต้นให้มากกว่าเดิม

ประเด็นสุดท้ายคือการตั้งคำถามต่อมาตรการของรัฐไทยในการจัดการศึกษาเอกชน และภาพใหญ่โดยรวมของรัฐไทยกับการจัดการศึกษาทั้งระบบ แม้คำว่า ‘ปฏิรูปการศึกษา’ ที่ถูกพูดมาตลอดจนกลายเป็นถ้อยคำซ้ำซาก และทำให้คนจำนวนหนึ่งฟังถ้อยคำเหล่านี้ด้วยความรู้สึกเบื่อหน่ายและว่างเปล่า แต่ก็ยังไม่ผิดนักถ้าจะยังถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวว่า การปฏิรูประบบการศึกษาที่กำลังป่วยหนักเป็นวาระเร่งด่วนและจำเป็นของรัฐไทย

การศึกษาในตัวเองควรเป็นกระบวนการในการสร้างสังคมที่มีพลวัต ดังนั้นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาคือการสร้างการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมเพื่อชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชนในสังคมนั้น หากแต่สถานการณ์การศึกษาไทยในขณะนี้กลับประกอบสร้างให้การศึกษาเป็นเพียง**ผลิตภัณฑ์**ชนิดหนึ่งซึ่งมีเงินเป็นหลักประกันในการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ชนิดนี้ การศึกษายังมีหน้าที่ในทางสังคมในฐานะเครื่องมือหรือวิธีการในการขยับเลื่อนชนชั้นของสังคมในด้านการสร้างโอกาส หากแต่การศึกษาไทยในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นการศึกษาที่จัดโดยรัฐหรือเอกชนกลับกลายเป็นกำแพงหนาที่กีดกันลดทอนโอกาสเหล่านั้นไป

¹⁴ Hartley Dean and Lucinda Platt, *Social Advantages and Disadvantages* (New York: Oxford University Press, 2016), 113-118.

บรรณานุกรม

- “ข้อมูลจากร่างแผนพัฒนาการศึกษาเอกชนปี 2560-2564.” สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564.
file:///C:/Users/Administrator/Downloads/opeplan%202017-2021.pdf.
- “เจอแล้วครูติน.ร!! แม่จูงมือลูกสาวแจ้งความครุฬะ ร.ร.เชียงใหม่อย่า ติลูกบาดเจ็บ-ค่าสารเลว.” Matichon Online. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564.
https://www.matichon.co.th/education/news_1896132.
- “แฉ ครูโหดสั่งทำโทษลูกนั้ง 100 ครั้ง จนเด็กเส้นเอ็นอักเสบ เดินไม่ได้กว่า 2 เดือน. Kapook Highlight. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564.” <https://highlight.kapook.com/view/206771>.
- “โซเซียลแชร์ คลิปนาทีปวดใจของคนเป็นพ่อ-แม่ ครูจุ่มทำร้ายเด็กอนุบาล 3 ขวบ.” Matichon Online. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564. https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_2366633.
- “เปิดไหมไลน์ ร.ร.ลงโทษ น.ร.ลูกนั้งสลักขา 100 ครั้ง จนเสียชีวิต.” Matichon Online. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564. https://www.matichon.co.th/education/news_2338726.
- “ประเภทของโรงเรียนเอกชน.” สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564. <https://sites.google.com/site/prachasampan56/prapheth-khxng-rongreiyn-xekchn>.
- “ประวัติโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน.” Bangkok Christian College. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564. <http://www.bcc.ac.th/2019/history.html>.
- “ประวัติโรงเรียนสารสาสน์เอกตรา.” Sarasa Ektra School. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564. <https://www.ektra.ac.th/ektraWeb/History.html>.
- “ธนาคารโลก หั่น GDP ไทยปี 63 ตีดลบ 5% ชี้คนชั้นกลางจนลง คาดเศรษฐกิจไทยกลับมาโตตามปกติกลางปี 65 แนะนำมาตรการช่วยกลุ่มเปราะบาง.” Thai Publica. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564. <https://thaipublica.org/2020/06/worldbank-thailand-economic-monitor-report-sees-gdp-2020-minus-5-percent/>.
- “ธุรกิจบริการศึกษานานาชาติ.” สำนักพัฒนาและส่งเสริมธุรกิจบริการ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564.
https://www.ditp.go.th/contents_attach/211456/211456.pdf.
- “อึ้ง! ผลตรวจสอบครูสารสาสน์วิเทศฯ 400 คน มีใบประกอบวิชาชีพแค่ 98 จ่อฟ้องเอาผิด ขยายผลตรวจ ร.ร. เอกชนทั่วประเทศ.” MGR Online. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564. <https://mgronline.com/qol/detail/9630000100982>.

Dean, Hartley, and Lucinda Platt. *Social Advantages and Disadvantages*. New York: Oxford University Press, 2016.

Gill, Indermit Singh, and Homi J. Kharas. *An East Asian Renaissance: Ideas for Economic Growth*. Washington, DC: International Bank for Reconstruction and Development/World Bank, 2007.

Gill, Indermit Singh, and Homi J. Kharas. *The Middle-Income Trap Turns Ten*. Washington D.C.: The World Bank, 2015.